

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Valmiuslain soveltamisalan tulee kattaa myös säätiömuotoiset yliopistot, ei ainoastaan julkisoikeudellisia laitoksia.

Säätiöyliopistot hoitavat lailla säädettyjä julkisia tehtäviä (koulutus, tutkimus, yhteiskunnallinen vuorovaikutus) ja ovat osa kokonaisturvallisuutta.

Soveltamisalaa koskevaa säännöstä tai sen perusteluja tulee täsmentää siten, että säätiöyliopistojen asema valmiuslain piirissä on yksiselitteinen. Lain soveltamisalaa koskeva epäselvyys heikentää varautumisen oikeudellista ennakoitavuutta.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

Korkeakouluille on Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa asetettu vastuu osaamisen huoltovarmuudesta, mutta tälle vastuulle ei ole luotu riittäviä oikeudellisia toimintaedellytyksiä. Varautumisvelvollisuus ei yksin riitä ilman oikeutta saada kriittisiä palveluita poikkeusoloissa.

Varautumisvelvollisuuden yhteyteen tulee kytkeä mekanismi, jolla korkeakoulut voidaan tunnistaa huoltovarmuuden kannalta kriittisiksi toimijoiksi tai vastaavan aseman omaaviksi toimijoiksi. Varautumisesta koskevassa sääntelyssä tulee huomioida korkeakoulujen riippuvuus energiasta, tietoliikenteestä ja muista ylläpitopalveluista.

Tällainen status mahdollistaisi viranomaisyhteistyön varautumisessa, mukaan lukien:

- kriittisten polttoaine- ja energiatoimitusten turvaaminen,
- VAP-varaukset,
- pääsy viranomaisviestintään (esim. Virve-verkko),
- tietoliikenteen ja muiden ylläpitopalveluiden priorisointi.

Ilman tällaista asemaa korkeakoulujen mahdollisuudet täyttää niille turvallisuusstrategiassa asetetut velvoitteet jäävät puutteellisiksi.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

Koko korkeakoulusektorille ei kriisitilanteessa ole mahdollista turvata kaikkia resursseja. Tästä syystä Tampereen yliopisto pitää välttämättömänä, että valmiuslakiin tai sen toimeenpanoon sisällytetään kriteerit, joiden perusteella kriittisimmät toimijat voidaan tunnistaa ja niille osoittaa erityinen asema.

Samalla tulee säätää velvoite huolehtia annetun valmiuden ylläpidosta sekä luoda valvontamenettely, jolla varmistetaan, että riittävä valmius rakennetaan jo normaalioloissa.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottomenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Valmiuslain työvelvollisuutta koskevassa sääntelyssä keskitytään työpanoksen turvaamiseen poikkeusoloissa. Tampereen yliopisto katsoo, että pitkäkestoisissa kriiseissä yhteiskunnan toimintakyky ja huoltovarmuus edellyttävät myös järjestelmällistä osaamisen tuottamista.

Yliopisto esittää, että valmiuslain jatkovalmistelussa arvioidaan mahdollisuutta säätää opiskeluvelvollisuudesta työvelvollisuuden rinnalla. Ilman opiskelun velvoittavuutta ja sen turvaamista kriisiaikana ei ole mahdollista varmistaa yhteiskunnan tarvitsemien osaajien ja asiantuntijaresurssien saatavuutta.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ukrainan sodan kokemukset osoittavat, että tutkimuksella voidaan poikkeusoloissa nopeasti kehittää uusia kyvykkyksiä muun muassa maanpuolustuksen ja huoltovarmuuden tarpeisiin. Tampereen yliopisto korostaa, että tutkimuksen edellytykset tulee kyetä turvaamaan myös poikkeusoloissa.

Nykyinen yliopistoverkosto on tutkimustoiminnaltaan maantieteellisesti hajautunut. Poikkeusoloissa voi syntyä tarve keskittää tutkimusta ja kohdentaa voimavaroja kriittisimpiin tutkimusaloihin. Valmiuslain tulee mahdollistaa tällainen joustava resurssien kohdentaminen sekä turvata tutkimusinfrastruktuurin jatkuvuus.

Korkeakoulut voivat joutua luovuttamaan tiloja ja resursseja viranomaisten käyttöön.

Samanaikaisesti opetuksen ja tutkimuksen ydintoiminnot on kyettävä turvaamaan.

Tilojen ja resurssien luovutusta koskevassa sääntelyssä ja sen perusteluissa tulee huomioida:

- Tutkimuksen ja opetuksen tilantarpeet
- Tutkimusinfrastruktuurin erityisluonne

Suunnittelun tulee tapahtua ennakolta, ei vasta poikkeusoloissa.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Korkeakoulujen rooli kansalaisten resilienssin rakentamisessa on keskeinen.

Opetuksen jatkuvuus ja opettavan henkilöstön valmiudet kohdata poikkeusolot edellyttävät ennakoivalmistautumista.

Pykälän perusteluissa tulee tunnistaa korkeakoulut osana yhteiskunnan kriisinkestävyyden infrastruktuuria.

Poikkeusoloihin varautumiseen liittyvä koulutus (mm. opettavan henkilöstön koulutus) tulee huomioida resursoinnissa.

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltäminen) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Korkeakouluilla on keskeinen rooli kansalaisten resilienssin rakentamisessa. Tämä edellyttää ennakoivaa varautumista, mukaan lukien opettavan henkilökunnan kouluttaminen poikkeusoloissa kohdattaviin tilanteisiin. Tähän valmistautumiseen tulee osoittaa riittävät resurssit.

Lisäksi Tampereen yliopisto korostaa, että kyberpuolustuksen resursointi ja avainhenkilöstön koulutus tulee huomioida osana korkeakoulujen varautumista, sillä yliopistot ovat keskeinen osa kansallista tieto- ja tutkimusinfrastruktuuria.

Korkeakoulut ovat osa kansallista tieto-, tutkimus- ja innovaatiokokonaisuutta.

Ilman varmistettua tietoliikennettä ja kyberturvaa korkeakoulut eivät voi hoitaa huoltovarmuustehtäväänsä.

Korkeakouluille tulee mahdollistaa:

- pääsy viranomaisviestintään (esim. Virve)
- kriittisten tietoliikenneyhteyksien ja palvelujen priorisointi

Kyberpuolustuksen resursointi ja avainhenkilöstön koulutus tulee huomioida osana varautumista.

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

Tampereen yliopisto pitää valmiuslain kokonaisuudistusta erittäin tarpeellisena ja ajankohtaisena. Uudistus vastaa muuttunutta turvallisuusympäristöä ja vahvistaa kokonaisturvallisuuden toimintamallia. Yliopisto korostaa, että korkeakoulujen rooli osaamisen, tutkimuksen ja yhteiskunnallisen resilienssin turvaajina tulee huomioida selkeämmin lain soveltamisessa ja toimeenpanossa.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

Tampereen yliopisto korostaa, että korkeakoulujen toiminta poikkeusoloissa on nykyisin altis force majeure -ehtoihin perustuvalle palvelujen keskeytymiselle. Tämä koskee erityisesti tietoliikennettä, energiaa ja muita ylläpitopalveluita.

Koska korkeakouluille on turvallisuusstrategiassa asetettu vastuu osaamisen huoltovarmuudesta, niille tulee valittujen kriteerien perusteella antaa asema, joka mahdollistaa sopimuspalveluiden jatkuvuuden myös kriisitilanteissa. Ilman riittävää sopimuksellista suojaa korkeakoulujen kyky täyttää yhteiskunnallista tehtäväänsä vaarantuu.

Pohjola Perttu
Tampereen yliopisto / Tampereen korkeakoulusäätiö sr